

The Role of Lullabies in Strengthening Spiritual Intelligence

Maryam Jalali^{*1}, Mahla Sadat Hosseini Saber²

Received: 29/08/2021

Accepted: 31/01/2022

* Corresponding Author's E-mail:
ma_jalali@sbu.ac.ir

Research background

There are some studies in the field of spiritual intelligence such as *Spiritual intelligence and mental health* by Khazaei, *Spiritual intelligence: perspectives and challenges* by Rajaei, *Spiritual intelligence* by Samadi, and also an article in Sohrabi's book *Fundamentals of spiritual intelligence* besides the book *Spiritual intelligence and its measurement scales* written by Sohrabi and Naseri from the perspective of theories and perspectives of spiritual intelligence which have paved the way for the present research.

Aims, questions, and assumptions

Literature is considered as the best way to transmit spiritual teachings and culture-building due to its capacities and capabilities. (Hakimi & Kamos, 2005, p. 212)

What seems important in the text of lullabies is the use of components to enhance spiritual intelligence, which is the result of the biological experience of mothers and is located in the subconscious of the poem.

1. Associate Professor of Persian Language and Literature, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

<http://www.orcid.org/0000000296740059>

2. PhD Candidate of Persian Language and Literature, Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran

<http://www.orcid.org/0000000191227769>

In this research, we intend to study lullabies in a descriptive-analytical manner from the perspective of benefiting from the components of spiritual intelligence and strengthening it. In the statistical community of lullabies, we have used current examples in popular literature. The questions we seek to answer are:

1. What are the components of strengthening spiritual intelligence in children's lullabies?
2. What is the most important component of spiritual intelligence in the text of lullabies and what can be learned from it?

Main discussion

The music and melodies of lullabies involuntarily calm down, and the words and music paves the way for teaching children some of the concepts. Some of the various concepts introduced in lullabies help to strengthen the development of children's spiritual intelligence. To illustrate, it is necessary to recover the components of spiritual intelligence in the body of lullabies. The components of spiritual intelligence that receive feedback in lullabies are 1. Self-awareness: What strengthens the child's self-awareness in the text of lullabies is done indirectly and is related to maternal experiences and not based on theoretical knowledge. In most lullabies, the image that is presented from child to child includes his / her physical characteristics. With these poems, the mother expresses the desirable characteristics and virtues of the child and through words, reminds the child of his self-awareness. 2. Spontaneity: this is the liberation of the individual from the entanglements, judgments and influences of others, and the readiness to respond instantly (Hedayati & Zaribaf, 2013, pp. 151-150). It is as if he answers the question from the viewpoint of his

mind, and believe all the things that are told to them by adults. The text of lullabies sometimes creates this cognition and helps the child's mind move away from the boundaries he has created for himself with his imagination so that he can choose or replace what is right. A question is a pattern that acquaints children with the structure of sentence questions and even the expectation of answers. Compared to the previous components, there are some differences in the design of the question. These questions are often unanswered. The feeling of mission in lullabies often stems from the failed wishes of adults, in such a way that the narrator most of the time introduces his unfulfilled dreams as his child's mission in order to perhaps relieve himself a little. Of course, sometimes the narrator (mother) introduces the father as a chosen role model for the child and the mission of the child is to approach the characteristics of his father. Giving a child pre-determined patterns, however, can be deterministic and even contrary to his or her abilities or interests

Conclusion

Lullabies are pioneering and thought-provoking before other types of literature in the field of child familiarity with various concepts, and like other types of literature in children's literature, they have components that make its use not limited to the pleasure of the sound of the text. One of these capabilities is the existence of capacity to strengthen children's spiritual intelligence. Examining the components of spiritual intelligence in the text of lullabies shows that not all components are effective in these texts and the examples found are limited to self-awareness, spontaneity, altruism, question, core value, sense of mission, and desire to change the mental framework.

Attention to these components is not the same and there is fluctuation in their use. The motivation to create a sense of mission and self-awareness are the most widely used components of strengthening children's spiritual intelligence, and it seems that such an application is primarily aimed at meeting the needs of adults. Among these, self-awareness and sense of mission have been used in lullabies more than other components and the central value has less examples. It can be justified that self-awareness arises from a subtle motherly feeling that involuntarily leads the child towards cognition, and the sense of mission is somehow placed in the content to meet the needs of adults. Finally, the findings regarding the strengthening of spiritual intelligence in lullabies prove that researchers can pay more attention to the capacity of folklore to open new windows in reading texts related to children.

References

- Hakimi, M., & Mehdi, K. (2005). *Fundamentals of children and adolescent literature for religious literature*. Arvan
- Hedayati, M., & Mojgan, Z. (2013). Cultivation of spiritual intelligence through the program "Philosophy for Children". *Institute of Humanities and Cultural Studies*, 3(1), 135-166.

دوماهنامه فرهنگ و ادبیات عامه

سال ۱۰، شماره ۴۳، فروردین و اردیبهشت ۱۴۰۱

مقاله پژوهشی

DOR: 20.1001.1.23454466.1401.10.43.2.5

نقش لالایی‌های در تقویت هوش معنوی

مریم جلالی^{۱*}، مهلا السادات حسینی صابر^۲

(دریافت: ۱۴۰۰/۰۶/۰۷ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۱/۱۱)

چکیده

لالایی‌ها به عنوان نجوای اولیه بزرگسالان با کودکان، در نگاه نخست، برای آرامش بخشیدن به کودکان سروده شده‌اند. متن زمزمه‌های زیبایی که خاستگاه آن در ادبیات کودک سستی به قدمت حضور مادران و ایجاد ارتباط با کودکان بازمی‌گردد، به دلیل داشتن محتوایی قابل تأمل و ظرفیت‌های متنوع، بستری برای تحقیق و پژوهش در حوزه ادبیات کودک و نوجوان شده است. یکی از زمینه‌های کاربردی لالایی‌ها تقویت هوش معنوی در مخاطب یا شنونده است. هوش معنوی و تقویت آن در کودکان از جمله مسائل مطرح در علوم امروزی است. بر پایه این رویکرد و با تمرکز بر متنیت لالایی‌ها مؤلفه‌های تقویت هوش معنوی از متن لالایی‌ها استخراج شده و با شیوه توصیفی - تحلیلی این مؤلفه‌ها در متن لالایی‌ها بررسی شده است. حاصل مؤلفه‌های متعددی در متن لالایی‌ها یافت شده و مؤلفه «حس رسالت» و «خودآگاهی» جزو پرمصادق‌ترین مؤلفه‌ها بوده‌اند.

واژه‌های کلیدی: ادبیات کودک، تحلیل، لالایی، هوش معنوی.

۱. دانشیار زبان و ادبیات فارسی دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

*ma_jalali@sbu.ac.ir

<https://orcid.org/0000000296740059>

۲. دانشجوی دکترای زبان و ادبیات فارسی دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران.

<https://orcid.org/0000-0001-9122-7769>

۱. مقدمه

معنویت در حوزه‌ها و فرهنگ‌های مختلف، تعاریف متنوعی دارد. گروهی معنویت را با درنظر گرفتن اهداف آن تعریف کرده‌اند و عده‌ای با درنظر آوردن تجربه‌های فردی و اجتماعی به تعریف آن پرداخته‌اند. نمی‌توان یک تعریف واحد از معنویت ارائه داد و دلیل اصلی این امر، کل‌گرا بودن مفهوم معنویت است که ابعاد مختلف زندگی را دربر می‌گیرد. در یکی از تعاریف آمده است: «معنویت به معنی نیازهایی فراتر از سطح خود و یک‌پارچه شدن با غیر از خود است که به تجربه‌ای فراشخصی منجر می‌شود» (غباری بناب و همکاران، ۱۳۸۶، ص. ۱۲۹). این تعریف ارتباط نزدیکی با مسئله هوش معنوی دارد.

هوش معنوی با زمینه‌های مساعد در فرارفتن از روابط فیزیکی و شناختی فرد در محیط پیرامون خود، دیدگاه شهودی و متعالی را ایجاد می‌کند و در فراهم آوردن حس معنا و هدف‌دار کردن زندگی، به بهتر شدن دنیا مختوم می‌شود (Amram, 2005, p.15). درواقع به مدد هوش معنوی «می‌توان امور را بدون تحریفات ناهوشیار چنان که هستند، نظاره کرد و با معطوف کردن توجه به سمت واقعیات هستی‌گرایانه چون آزادی، رنج و مرگ، در جست‌وجوی دائمی معنا بود» (سهرابی، ۱۳۸۷، ص. ۱۵) رابرت کولز^۱ از معدود افرادی است که در حوزه معنویت کودکان ضمن تحقیق در کشورهای متعدد و درنظر آوردن گرایش دینی و مذهبی، آثاری را تألیف کرده و پس از بررسی تحقیقاتی جامع متوجه اصل مشترکی در تمامی کودکان شده است. وی به این نتیجه رسیده که معنویت کودکان حاصل تمایل آن‌ها به دانستن «چراها» است و در این میان هر جنبه از زندگی ذهنی آن‌ها با تفکرات معنویشان درآمیخته است و نگرش‌های اخلاقی و احساسی آن‌ها چون درک شرم و حس گناه نسبت به انجام کاری، اساس درک اولیه

نقش لالایی‌های در تقویت هوش معنوی _____ مریم جلالی و همکار

آن‌ها از معنویت را شکل می‌دهد (Coles, 1990, p. 34). بی‌تردید میل ذاتی کودکان از همان سال‌های آغاز تولد به موضوعات معنوی و هستی‌گرایانه به توسعه دیدگاه‌های شناختی، فیزیکی و ابعاد دیگر اجتماعی و عاطفی آنان منجر می‌شود و توانایی‌ها، ظرفیت‌ها و مهارت‌های خردسالان را ارتقا می‌بخشد (Vialle, 2008, p. 148) و پاسخ‌گویی به چراهای ذهنی افراد زمانی میسر است که مهارت نحوه آرام‌سازی هیجانی، جسارت رویارویی با طرح سؤال «چرا» و عمل به باورها به وی آموزش داده شده باشد (Hosseini, 2010, p. 18). پژوهش‌های کولز نشان می‌دهد که تمایل طبیعی به معنویت از حس کنجکاوی به کشف جهان هستی سرچشمه می‌گیرد و این تمایل از همان سال‌های نخست زندگی مشهود است. او بـم کرده صراحت اعل بهره‌گیری از معنویت، سبب تقویت انسانیت در کودکان می‌شود (Vialle, 2008, p. 148). ادبیات با توجه به ظرفیت‌ها و قابلیت‌هایی که در بطن خویش دارد بهترین راه برای انتقال آموزه‌های معنوی و فرهنگ‌سازی محسوب می‌شود و البته در این میان «دین و معنویت به‌منظور تثبیت و عملی شدن خود از شکل، ساختار، نفوذ و تأثیر ادبیات بهره می‌برد» (حکیمی و کاموس، ۱۳۸۳، ص. ۲۱۲).

ادبیات محصول فکر و کنش جمعی است و در میان انواع ادبی با این نگاه، نمایانی ادبیات عامه بسیار پررنگ است. ادبیات عامه ادبیاتی است که منشأ تاریخی آن به پیدایش انسان‌ها و کنش‌های تدریجی آنان در بستر زندگی بازمی‌گردد. با این توجیه لالایی‌ها به‌عنوان اولین نجواهای مادرانه در حیطه ادبیات عامه و ادبیات کودک قرار می‌گیرد و به نوعی رابطه عموم و خصوص من وجه بین آن‌ها جاری است.

لالایی‌ها به‌عنوان نخستین پل ارتباطی بزرگ‌سال با خردسال محسوب می‌شود. گرچه این سروده‌ها غالباً از سوی مادران با انگیزه ترغیب خردسالان به آرمیدن، سروده

و خواننده می‌شوند، اما در بطن خویش به‌شیوه غیرمستقیم از درون‌مایه‌های آموزشی، دینی، فرهنگی، اخلاقی، اجتماعی و غیره بی‌بهره نیستند. آنچه در متن لالایی‌ها مهم به‌نظر می‌رسد به‌کارگیری مؤلفه‌های تقویت هوش معنوی است که به‌نظر می‌رسد حاصل تجربه زیستی مادران بوده و در ناخودآگاهی سرایش قرار گرفته است. در این پژوهش قصد داریم به شیوه توصیفی - تحلیلی به بررسی لالایی‌های از منظر بهره‌مندی از مؤلفه‌های هوش معنوی و تقویت آن بپردازیم. در جامعه آماری لالایی‌ها از نمونه‌های جاری در ادبیات عامه بهره برده‌ایم. سؤالاتی که در این مقاله در پی پاسخ‌گویی به آن‌ها هستیم عبارت‌اند از:

۱. چه مؤلفه‌هایی از تقویت هوش معنوی در میان لالایی‌های کودکان دیده

می‌شود؟

۲. مهم‌ترین مؤلفه هوش معنوی در متن لالایی‌ها چیست و چه خوانشی می‌توان

از آن داشت؟

۲. پیشینه پژوهش

تحقیقات صورت‌گرفته درمورد هوش معنوی و مؤلفه‌های آن در ادبیات کودک و نوجوان نسبتاً محدود است. در مقاله‌ای به نام «مقایسه مؤلفه‌های هوش معنوی در دو رمان "سختون" و "فریاد مرا بشنو"» نوشته شهرزاد رادمنش به شکل انحصاری مؤلفه‌های هوش معنوی را در دو رمان نام‌برده در حوزه کودک و نوجوان موردبررسی قرار داده و به مقایسه این دو اثر از منظر هوش معنوی پرداخته شده است. مقاله «پرورش هوش معنوی از طریق برنامه فلسفه برای کودکان» نوشته مهرنوش هدایتی و مژگان زریباف نیز به تأثیر برنامه فلسفه برای کودک در تقویت هوش معنوی و در پژوهش «پیش‌بینی هوش معنوی کودک براساس شعر مبتنی بر آموزه‌های قرآنی» نیز به

نقش لالایی‌های در تقویت هوش معنوی _____ مریم جلالی و همکار

بررسی اشعار کودک از جنبه هوش معنوی می‌پردازد. در کتاب هوش معنوی (۱۳۸۸) به قلم سیما ساغروانی که پایان‌نامه تحصیلات تکمیلی نویسنده نیز بوده به عمده‌ترین مقالات و کتاب‌ها با موضوعات معنوی اشاره شده و بخش‌هایی از آن مرتبط با لالایی‌هاست. در کتاب فولکلور کودکان (هفت مقاله در فرهنگ عامه و ادبیات شفاهی کودکان)، نیز مطالبی مفید درباره لالایی‌ها ذکر شده است. برخی پژوهش‌های دیگر که عبارت‌اند از «هوش معنوی و بهداشت روانی» نوشته حسین خزایی، «هوش معنوی: دیدگاه‌ها و چالش‌ها» از علیرضا رجایی، پژوهش «هوش معنوی» از پروین صمدی و همچنین مقاله‌ای از فرامرز سهرابی با عنوان «مبانی هوش معنوی» و کتاب «هوش معنوی و مقیاس‌های سنجش آن» نوشته فرامرز سهرابی و اسماعیل ناصری از منظر تئوری‌ها و دیدگاه‌های هوش معنوی راه‌گشای تحقیق حاضرند. این مقاله برای نخستین بار به تعمق در لالایی‌ها از منظر مؤلفه‌های تقویت هوش معنوی می‌پردازد.

۳. بحث نظری

۳-۱. مبانی هوش معنوی و ظرفیت لالایی‌ها

در دوره‌های اخیر دین و مطالعات مربوط به معنویت از منظر روان‌شناسی موردتوجه قرار گرفته است. با وجود پیش‌زمینه‌هایی در التفات به هوش معنوی از آلفرد بینه^۲ در اوایل قرن بیستم، سالووی^۳ (۱۹۹۸)، بارآن^۴ (۲۰۰۲) و استرنبرگ^۵ (۱۹۹۷)، طرح شاخه هوش معنوی برای نخستین بار در آرای هوارد گاردنر^۶ بیان شد. وی ضمن معرفی هفت نوع هوش در قالب: زبانی، موسیقایی، منطقی، ریاضی، فضایی، جنبشی - بدنی و بین فردی و درون فردی از احتمال وجود هوشی با عنوان «هوش وجودی» که در عرفان، هنر، شعر، فلسفه و حتی دین جلوه‌گر می‌شود (رجایی، ۱۳۸۹، ص. ۲۶). بعدها هوش وجودی از سوی هلمما^۷ و استریزنک^۸ (۲۰۰۴) بسط یافت و با ذکر مؤلفه‌هایی برای آن،

با عنوان هوش معنوی مطرح شد. در نگاه دقیق‌تر هوش وجودی و معنوی کاملاً همانند نبودند، اما سازه‌های مرتبطی داشتند که تاحد قابل توجه با هم‌پوشانی کنار هم قرار می‌گرفتند. با گسترش تحقیقات، ایمونز^۹ (۱۹۹۹) نخستین بار به مسئله هوش معنوی به‌طور مستقل اشاره و آن را مجموعه‌ای از توانایی‌ها برای بهره‌وری از منابع دینی و معنوی به‌منظور یافتن عناصر مقدس، معنا، تعالی انسان قلمداد کرد (همان، ص. ۲۷) و با این نگرش مؤلفه‌های معنویت در زیرمجموعه مقوله هوش معنوی قابلیت طرح پیدا کرد.

یافتن مؤلفه‌های هوش معنوی و دسته‌بندی آن، سبب شده است که بتوان محتوای متون مختلف را از این منظر بررسی کرد. از آنجا که فرایند اصیل، ریشه‌دار فولکلور در تماس با زندگی مدرن دور از آسیب باقی نمی‌ماند، یافتن ابعاد جدید در آن، دریچه‌های تازه‌ای را در اهمیت و حفظ تداوم این مقوله می‌گشاید. علل ارزشمندی این نوع ادبی را می‌توان در محبوبیت اجتماعی، بی‌مرزی زمانی و مکانی همچنین نرسیدن به نقطه خاموشی لالایی‌ها یافت. از زاویه‌ای دیگر متنیت لالایی‌ها به‌دلیل نمایش سبک زندگی، ارزش‌ها، سنت‌ها و حتی هنجارهای مردمی قابلیت و شایستگی این بررسی علمی را دارند.

«لالایی‌های ترکیبی منحصربه‌فرد از ادبیات و آهنگ در سازه‌های ادبی به‌شمار می‌آیند. باورها و ارزش‌های مردمی گاه در قالب داستان‌واره‌های موزون قرار می‌گیرند تا به خردسالان انتقال یابند و برای بزرگسالان نیز مرور شوند» (Morton & Duriyanga, 1976, p. 5). بررسی مؤلفه‌های تقویت هوش معنوی در لالایی‌ها تأییدی بر کارکرد مثبت لالایی‌هایی است که سینه به سینه منتقل شده‌اند و به حیات خود ادامه داده است. از طرفی اهمیت مخاطبان لالایی‌ها را نیز نبایستی نادیده گرفت. ملون درباره کودکان قرن بیست و یکم نوشته است که کودکان در این دوره غالباً مبتلا به اضطراب، هراس و آشفتگی هستند و نیاز به تقویت روحیات و حالات درونی دارند. از نظر او

نقش لایه‌های در تقویت هوش معنوی _____ مریم جلالی و همکار

خودآگاهی و تفوق بر نگاه صرفاً مادی با تکیه بر مؤلفه‌های ارزشمند معنوی می‌تواند نقاط حیات‌بخش ذهن آنان را روشن نگه دارد (Mellon & Perrow, 2019, p. 3). با تکیه بر این نگاه و رسیدن به این نکته که لایه‌ها مؤلفه‌هایی برای تقویت هوش معنوی دارند و باور اینکه لایه‌ها می‌توانند از این پس نیز اثرگذار باشند تلاش کرده‌ایم محتوای لایه‌ها را بررسی و مؤلفه‌های هوش معنوی را از آن استخراج کنیم. مقوله هوش معنوی پس از رسیدن به اثبات، بسیاری از پژوهشگران را بر آن داشت تا با تحقیقات علمی، متمرکز بر بازیابی مؤلفه‌ها و روش‌های تقویت آن شوند. در اینجا قبل از شروع بررسی، لازم است به این مؤلفه‌ها اشاره‌ای داشته باشیم.

فریدمن و مک دونالد^۱ پس از بررسی‌های مختلف در حوزه معنویت، مؤلفه‌های هوش معنوی را این‌گونه برمی‌شمردند: تمرکز بر معانی نهایی، آگاهی از سطوح هوشیاری و رشد آن‌ها، باور بر ارزشمند بودن زندگی و مقدس بودن آن، ارتقای خویش به سمت یک کل بزرگ‌تر (Amram, 2005, p.15) ایمنوز برای هوش معنوی ظرفیت برای تعالی یافتن، توانایی تجربه حالت‌های هشیاری عمیق، توانایی در تقدس بخشیدن و خدایی نمودن امور روزانه، توانایی سود بردن از منابع معنوی در حل مسائل، تقوا داشتن و افزایش ظرفیت پرهیزگاری به‌عنوان مؤلفه درنظر آورده است (رجایی، ۱۳۸۹، ص. ۳۳). نوبل^{۱۱} و وگان^{۱۲} نیز مؤلفه‌های هشت‌گانه‌ای را برای هوش معنوی درنظر گرفتند که عبارت است از: «درستی و صراحت، تمامیت، تواضع، مهربانی، سخاوت، تحمل، مقاومت و پایداری و تمایل به برطرف کردن نیازهای دیگران» (غباری بناب و همکاران، ۱۳۸۶، ص. ۱۱). بروس لیچفیلد^{۱۳} این مشخصات را برای هوش معنوی درنظر گرفته است: آگاهی از تفاوت‌ها، حس ماوراءالطبیعه و تقدس، خرد و حکمت، دوراندیشی، توانایی گوش سپردن به ندای الهی، آرامش در زمان آشفتگی و

تناقض، ایمان، تعهد و فداکاری (همان، ص. ۱۳۵). مک مولن^{۱۴} نیز ارزش‌هایی چون شجاعت، یکپارچگی، شهود و دلسوزی را از مؤلفه‌های هوش معنوی برشمرده و رابطه مستقیم بین بصیرت و هوش معنوی را معرفی کرده است (همان، ص. ۱۳۵).

زوهر^{۱۵} و مارشال^{۱۶} مؤلفه‌هایی را برای تقویت و بازیابی هوش معنوی معرفی کرده‌اند که به علت جامعیت و کاربردی بودن این مؤلفه‌ها اساس پژوهش حاضر شکل گرفته است. برتری رویکرد زوهر و مارشال نسبت به دیگر رویکردها این است که از چنین مؤلفه‌هایی می‌توان در تقویت هوش معنوی نیز استفاده کرد. زوهر و مارشال به چندین مؤلفه از جمله خودآگاهی، خودانگیختگی، دگرخواهی، سؤال، استقلال‌طلبی، ارزش‌محوری، احساس رسالت، تمایل به تغییر چارچوب ذهنی، استفاده مثبت از مشکلات و چالش‌ها، فروتنی و تواضع و استقبال از تفاوت‌ها اشاره کرده‌اند. در ادامه به بررسی متن لالایی‌ها با تکیه بر این مؤلفه‌ها خواهیم پرداخت.

۳-۲. بررسی لالایی‌ها از منظر تقویت مؤلفه‌های هوش معنوی

موسیقی و آهنگ این متون به طور غیرارادی آرامش ایجاد می‌کند و کلمات در لالایی‌ها در کنار موسیقی، راه شبانه و کوتاهی را برای آموزش برخی از مفاهیم به کودکان طی می‌کنند. بخشی از مفاهیم گوناگونی که در لالایی‌ها مطرح شده به تقویت رشد هوش معنوی کودکان کمک می‌کند که در اثبات اولیه این نکته لازم است مؤلفه‌های هوش معنوی در بدنه لالایی‌ها بازیابی شود.

خودآگاهی^{۱۷}: هر فرد برای آن‌که بتواند مطابق با علایق و نیازهایش عمل کند و قادر به شکل‌گیری شخصیتش براساس ویژگی‌های اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی خویش باشد، نخست باید درک درستی از خود و ظرفیت‌هایش داشته باشد تا به تعریفی از «خود» در مقابل «دیگری» دست یابد (هدایتی و زری‌باف، ۱۳۹۱، ص. ۱۵۰). فراهم

نقش لالایی‌های در تقویت هوش معنوی _____ مریم جلالی و همکار

شدن این شناخت، برای کودک، ایجاد یک فرصت در تقویت هوش معنوی است. (Zohar & marshall, 2004, p. 85). خودآگاهی به شناخت کودک از خود و جایگاهش در ارتباط با دیگران یا جامعه کمک می‌کند. آنچه سبب تقویت خودآگاهی در کودک می‌شود در متن لالایی‌ها، به‌طور غیرمستقیم انجام شده و با تجربه‌های مادرانه مرتبط است نه براساس دانش نظری؛ در اکثر لالایی‌ها تصویری که از کودک به کودک ارائه می‌شود، شامل ویژگی‌های ظاهری اوست. مادر با این اشعار، ویژگی‌ها و محاسن مطلوب کودک را به زبان می‌آورد و از طریق کلمات، خودآگاهی کودک را نسبت به خویشتن یادآور می‌شود. نکته مهم‌تر اینجاست که در هنگام خواندن این زمزمه‌های مادرانه به‌جز نوزاد غالباً کودکان دیگر خانواده نیز آن را می‌شنیدند و به همین دلیل امروزه لالایی‌ها در حافظه بسیاری باقی مانده است. نمونه‌های زیر در تقویت خودآگاهی است:

لالا لالا گلم نازه / که شب هم چشم او بازه / قشنگه، مثل فروردین / به دنیا اومده
تازه (طاهری و زمانی، ۱۳۹۵، ص. ۸)

لالا لالا گلم باشی / عزیز و دلبرم باشی / تو شب‌ها در برم باشی / عزیز و دلبرم باشی
(نجف‌زاده بارفروش، ۱۳۷۵، ص. ۵۱).

لالا، لالا، گلم باشی / نمیری در برم باشی / تو سالار سرم باشی / همیشه همدمم باشی
(رسولی، ۱۳۸۳، ص. ۱۸)

لالا، لالا، گلم باشی / عزیز و بلبلم باشی (خزاعی، ۱۳۸۴، ص. ۳۱۷)
لالا لالا گلی دارم / که از گل بهتری دارم / که گل وقت گلابش شد / عزیزم وقت
خوابش شد (فقیری، ۱۳۴۲، ص. ۹۰)

در این نمونه‌ها به زیبایی کودک با استفاده از تشبیه و استعاره اشاره شده است. کودک «گل» خطاب شده و به زیبایی او با کلمه «قشنگه» تأکید شده است و مادر

مستقیماً او را با کلمات «عزیزم»، «همدمم»، «سالار سرم»، «بلبلم» و «دلبرم» می خواند و خاص بودنش برای مادر را به او یادآور می شود.

خودانگیختگی^{۱۸}: خودانگیختگی عبارت است از رهایی فرد از عقده‌ها، قضاوت‌ها و نفوذ دیگران و آمادگی برای پاسخ‌گویی لحظه‌ای (هدایتی و زری‌باف، ۱۳۹۱، صص. ۱۵۰-۱۵۱). زوهر و مارشال این بروز را در پرسش و پاسخ‌های صریح دیده‌اند و نمایانی پاسخ را به‌نوعی نیرویی محرک در جهت خودانگیختگی شجاعانه دانسته و آن را مؤلفه هوش معنوی به‌شمار آورده‌اند (Zohar & Marshall, 2004, p. 85) به کمک این مؤلفه، به کودک الگویی ارائه می‌شود که گویی از زاویه ذهن خود به سؤال پاسخ می‌دهد.

لالا لالا گل نازم/ تو ر دارم به غم سازم/ تو ر دارم چی کم دارم؟ / هزارون شکر به جا آرم (جاوید، ۱۳۷۰، ص. ۷۳).

در لالایی فوق‌راوی اول درمورد کمبودهایش سؤال می‌پرسد و در ادامه تولد کودک را عامل رفع غم‌های مادر معرفی می‌کند که به همین واسطه خداوند را نیز شکرگزاری می‌کند.

لالا لالا تو را دارم/ که از گل بهتری دارم / چرا از بی‌کسی نالم؟ / که همچین بلبلی دارم (مهاجری، ۱۳۸۳، ص. ۸۳)

در این لالایی نیز مادر نخست سؤال مطرح می‌کند و سپس وجود کودک را مشکل‌گشای تنهایی‌ها و بی‌کسی‌های خویش می‌داند که با وجود او دیگر ناراحتی و اندوه به دلش راه ندارد.

لالا لالا گل گلپر / تمام غصه‌هایم پر / لالا لالا لالا لالا / ندارم غصه‌ای حالا (همان، ص. ۷۳)

این بخش از لالایی گویی در پاسخ سؤالی است که در ذهن گوینده لالایی بوده است. سؤال مادر از خودش، گویی این طور مطرح شده است: «آیا حالا غصه‌ای داری؟» و پاسخ او «وجود فرزند» است که در لالایی مذکور زمینه‌ساز برچیده شدن تمام غم‌های مادر است و وی را آسوده‌خاطر می‌گرداند و به‌نوعی محتوای شعر، سبب تقویت مؤلفه خودانگیختگی در کودک می‌شود.

دگرخواهی^{۱۹}: دگرخواهی توانایی پذیرش دیگران همان‌گونه که هستند، بدون قضاوت و با احساس عشقی عمیق در قالب درک رنج دیگران و همدلی با آنان در رفع مشکلات ایجادشده (هدایتی و زری‌باف، ۱۳۹۱، ص. ۱۵۴). از نظر مارشال و زوهر ایثار نیز در زمره دگرخواهی قرار می‌گیرد. دگرخواهی نوعی احساس مسئولیت و ازخودگذشتگی را در کودک تقویت می‌کند که در صورت نیاز و ایجاب، دیگری را بر خود ترجیح دهد. خواه این دیگری فرد خاصی چون اعضای خانواده باشد، یا دیگر افراد جامعه را شامل شود. در ادامه به چند نمونه از آن در لالایی‌ها خواهیم پرداخت.

مامانت یک طبیب مهربونه / دساش نورانیه، آروم جونه / میاره توی دنیا نی نی‌ها رو / که تا مهر خدا راضی بمونه / لالا لالا بخواب ای مرد خونه / دعا کن مادرت سالم بمونه / بیاد فردا و بازم مهربون شه / هوای ماتم این آشیونه / مامان دستاش شفای آسمونه / طبیب چشم نازش مهربونه / می‌ره با دست‌های پرتوانش / که نی نی مثل تو سالم بمونه (خاورسنگری، ۱۳۸۹، صص. ۳۴-۳۵).

مادرِ کودک طبیب است و راوی علاوه بر این‌که به عدم حضور مادر کودک در کنار خانواده، به‌ویژه کودک اشاره می‌کند، شغل مادر را از جهت خدمت به دیگران در راه تولد نوزادان می‌ستاید و آن را مقدس بیان می‌کند و در پی آگاهی کودک بر اهمیت نقش اجتماعی مادر برمی‌آید تا با تقویت اصل دیگرخواه در کودک به آرام‌سازی وی کمک کند. دگرخواهی در متن لالایی‌ها به صورت دعا مشهود است، اما گاه آسیب‌های چشمگیری نیز در خود دارد. برای مثال علاقه مادر به فرزندش تا آنجا پیش می‌رود و

چنان او را می‌خواهد که برای ابراز این عشق، حتی دشمنان احتمالی کودک را نفرین می‌کند.

الله بگم خدا تو را پیر کند / دشمن تو را نشانه تیر کند / دشمن تو را نشانه تیر خزان / چشمه چشمه مثال کفگیر کند / الا لالا الا لالا، الا لالا لالایی (مهاجری، ۱۳۸۳، ص. ۴۳).

در این لالایی مادر از خداوند درخواست عمر طولانی برای فرزندش می‌کند و البته برای ابراز دیگرخواه خویش نسبت به فرزندش از خداوند می‌خواهد که دشمنان کودک را از بین ببرد.

توانایی تغییر چهارچوب‌های ذهنی^{۲۰}: توانایی تغییر چهارچوب‌های ذهنی به معنای فراتر رفتن از مرزها و محدودیت‌هاست و انجام این عمل از مؤلفه هوش معنوی محسوب می‌شود که در عین برقراری ارتباط منطقی به کاهش اختلاف نظرها نیز منجر می‌شود. (هدایتی و زری‌باف، ۱۳۹۱، صص. ۱۵۷-۱۵۸). کودکان در سال‌های نخست زندگی خود جهان را از زاویه دید والدین می‌بینند و از آن جهت که مرزی بین مفاهیم حقیقی و غیرحقیقی قائل نیستند، تمامی مسائلی را که از سوی بزرگ‌سالان به آن‌ها بازگو می‌شود می‌پذیرند و باور می‌کنند. متن لالایی‌ها گاه این شناخت را ایجاد و کمک می‌کند ذهن کودک از مرزهایی که خود برای خود با تخیل ساخته است فاصله بگیرد تا بتواند آنچه را صحیح است انتخاب یا جایگزین کند. در نمونه زیر می‌خوانیم:

درخت آلبالو! لالا / نترسی از لولو! لالا / دروغه لولوی قصه / عزیز من، نخور غصه (محمدپور، ۱۳۸۸، ص. ۱)

در این لالایی، گوینده سعی دارد چهارچوب ذهنی کودک را نسبت به وجود موجودی ترسناک به نام «لولو» تغییر دهد. او اعلام می‌کند این موجود واقعی نیست و

نقش لالایی‌های در تقویت هوش معنوی _____ مریم جلالی و همکار

به آرام‌سازی کودک کمک می‌کند البته با تغییر چهارچوب ذهنی او نسبت به این مفهوم. در نمونه دیگر می‌خوانیم:

بین گل‌های گلدون و / بین مهتاب و ایوونو / چه ترسی داره تاریکی/ به آغوشم که نزدیکی / که من شیرم به بالینت / بخواب ای من به قربونت (روستایی، ۱۳۹۱، ص. ۴).
گل زنبق گل توری گل یاس / بخواب مادر کنار تو همین جاست / نترس از شب که تاریکی تمومه / امید ما به نور صبح فرداست (طاهری و زمانی، ۱۳۹۵، ص. ۳۸).
در لالایی مذکور تلاش شده ترس از تاریکی که ترسی ریشه‌ای در وجود کودک است، تسکین یابد. جایگزینی حس شجاعت و یادآوری وجود مادر در کنار کودک سبب ایجاد آرامش خاطر می‌شود. مادر با اعلام حضور در کنار فرزند به وی آرامش خاطر می‌بخشد و سبب تسلی خاطر او می‌شود. از سویی دیگر در پی آن است که به واژه فرزندش از شب و تاریکی خاتمه بخشد.

این توجه همیشگی نیست و در لالایی‌های سنتی مکرر دیده شده، والدین در پی تغییر کودک به سمت خیال و اوهام رفته‌اند و از عدم شناخت کافی کودکان و اطمینان به گفته‌های والدین، به نفع خویش استفاده کرده‌اند. بنابراین دعوت به هر عملی در متن لالایی‌ها را نمی‌توان مؤلفه تقویت هوش معنوی دانست برای مثال:

لالا لالا گل نعنا / از این کوچه نرو تنها / که کوچه بُزی شوخ داره / سرت را می‌برند در راه (مهاجری، ۱۳۸۳، ص. ۳۰).

در این متن گویی مادر برای جلوگیری از رفتن فرزندش به بیرون از منزل، او را از بزی می‌ترساند که در کوچه است و در صورت رفتن کودک به کوچه او را خواهد کشت. درواقع مادر با توسل به مسائلی ساختگی، از ترس‌های کودک برای کنترل کردن او استفاده می‌کند.

لالا لالا بکن بیچم^{۲۱} / ماما ماما^{۲۲} مکن بیچم / هوا تاریک شده لولو / آمده^{۲۳} تا دم
جرو^{۲۴} (سفیدگر شهبانقی، ۱۳۹۳، ص. ۸۴).

در این لالایی مادر برای خواباندن فرزند و جلوگیری از بی‌قراری مداوم او را از
لولویی می‌ترساند:

آلالالای لالایی / برو لولوی صحرایی / برو لولو جهنم شو / بلاگردون رودم^{۲۵} شو /
برو لولوی صحرایی / تو از رودم چه می‌خواه / برو لولو پس دیوار / که طفلم می‌شود
بیدار (نیکفرجام، ۱۳۸۶، ص. ۴۱).

در این لالایی نخست از لولو نام می‌برد، اما برای تشویق کودک به خوابیدن او را به
پس دیوار می‌خواند و خود را حامی کودکش در برابر او برمی‌شمارد و تنها رگه‌هایی از
ترس و دلواپسی را برای کودک نگاه می‌دارد تا از بیدار ماندن وی اجتناب کند، اما
آوردن نام آن نیز به عنوان موجودی در اطراف کودک، خود بر وجود آن صحنه می‌گذارد
و در ایجاد چهارچوب ذهنی کودک مؤثر است.

تمایل به طرح سؤال^{۲۶}: سؤال فرد را به اندیشیدن ترغیب می‌کند. این پرسش‌ها
می‌تواند درباره علل شکست یا موفقیت دیگران باشد (Zohar & Marshall, 2004, p. 98-99).
تقویت هوش معنوی همراه با کاوش و میل به دانستن از آغاز دوران کودکی
ظاهر می‌شود. کاربرد سؤال در لالایی‌ها سبب بیداری و تقویت هوش معنوی کودکان
می‌شود. طرح سؤال‌های بنیادی در لالایی‌ها حتی القای یک آهنگ پرسشی الگویی
است که کودکان را با سازه سوالی جملات و حتی انتظار پاسخ، آشنا می‌سازد. قیاس با
مؤلفه‌های قبلی تفاوت‌هایی در طرح سؤال دیده می‌شود. این سؤال‌ها غالباً بی‌پاسخ
هستند. نمونه‌هایی از این اشعار را می‌آوریم.

نقش لالایی‌های در تقویت هوش معنوی _____ مریم جلالی و همکار

لالا لالا گل پونه / که دنیا به خیابونه / یکی رفت و یکی اومد / چرا؟ هیشکی نمی‌دونه (نیکفرجام، ۱۳۸۶، ص. ۱۶).

در این لالایی ضمن ایجاد طنینی مطلوب، سراینده مسئله گذرا بودن زندگی را مطرح می‌کند و قصد دارد با طرح این مطلب، وی را با چرایی دگرگونی‌ها و آمدوشدهای دنیا روبه‌رو سازد.

البته مورد طرح سؤال در متن لالایی‌های محدود و کم بوده است.

ارزش‌محوری: زیستن کودک در جامعه از یک سو باید وی را برای پذیرش نقش در آینده آماده سازد و از سوی دیگر کودک را با محیط پیرامونش آشنا سازد. ارزش‌ها و هنجارهای موجود در جامعه را به شیوه‌ای غیرمستقیم در کودک با همین نگرش نهادینه می‌شود. ادبیات کودک با تمامی جلوه‌هایش اعم از شعر، قصه، لالایی و غیره بستر آموزش و انتقال ارزش‌ها را به شکل مناسب فراهم می‌آورد. به گونه‌ای که جلالی دانستن اصول و پایه‌های اولیه روان‌شناسی، جامعه‌شناسی و فلسفه را برای تمام کسانی که در حوزه ادبیات کودک فعالیت می‌کنند ضروری تلقی می‌کند و تا جایی که رسالت اصلی متن یا سروده برای کودکان را زیر سؤال نبرد، جایز می‌شمارد (جلالی، ۱۳۹۲، ص. ۱۰۲). در حوزه علوم اجتماعی ارزش‌ها بنا به تغییرات اجتماعی موجود در جامعه دگرگون می‌شوند، به گونه‌ای که گاه حتی ارزش مطلوب در یک مقطع زمانی یا مکانی، در دوره دیگر ضدارزش محسوب می‌شود. علاوه بر این ارزش‌ها و هنجارها موجودیتی عینی ندارند، اما از طریق رفتار ما انعکاس می‌یابند. گرچه امکان هماهنگی کامل ارزش‌ها و نگرش‌ها در جامعه وجود ندارد، اما این ارزش‌ها در درون گروه‌ها، میل به یکسان شدن دارند. به صورتی که ارزش‌ها و گرایش‌های پسندیده گروه از جامعه، توسط گروه دیگر نیز مقبول واقع می‌شوند (درس‌لر و ویلیس، ۱۳۸۸، ص. ۷۵). با تغییر

ارزش‌ها در جامعه، هنجارهای پذیرفته‌شده نیز دستخوش تغییر می‌شوند. درواقع «هنجارها، اندیشه‌هایی هستند درباره رفتارهایی که برای اعضای گروه خاص، رفتار صحیح تلقی می‌شوند» (تریانندیس، ۱۳۸۳، ص. ۱۶۶). درواقع هنجارها رفتار اشخاص در یک سیستم اجتماعی را (مثلاً پدر یا مادر در خانواده) تعیین می‌کنند و به تبع آن به ارزش‌های دیگر افراد جهت داده می‌شود (همان، ص. ۱۷۱). متن لالایی‌ها نمونه‌هایی از ارائه ارزش‌ها و توجه به آن دارد که ذکر می‌کنیم:

لالا، لالا، تو مهمانی/ برای ما نمی‌مانی/ عزیز کوچک مادر/ تو فردا مرد میدانی
(خزاعی، ۱۳۸۴، ص. ۱۳۵).

در این متن، مادر به کودک اطلاعات لازم را نسبت به آینده او می‌دهد. او را ترغیب به رفتارهای موردانتظار از منظر اجتماعی و هنجارها می‌کند و مرد میدان می‌خواندش. لالا، لالا، گل اوشن/ آقا میاد چشات روشن/ لب خندون، زمین خرم/ دلا شادون، جهان گلشن (عمرانی، ۱۳۸۱، ص. ۸۵).

محتوای این لالایی تأکید بر یک رفتار اجتماعی در سطح خانواده و فراتر از آن است. اینکه پدر از سفر می‌آید و این موجب خرسندی دنیای کودک می‌شود. لالایی لا تفنگم را / به دست می‌دهم فردا / بگیری جای بابا را / بجنگی با سیاهی‌ها (سلیمی، ۱۳۸۸، ص. ۲۴).

در این لالایی راوی قصد دارد کودک را با ارزش‌های خوب و بد آشنا کند. احساس رسالت^{۳۷}: رسالت به معنای آگاهی از خواست و رسالت خویش در زندگی به پاس داشتن امکاناتمان است تا در حد توان بشود به دنیا خدمت و آن را به جای بهتری برای زندگی تبدیل کرد. با داشتن این حس می‌توان با آگاهی از اهداف خویش به استعدادها و فعالیت‌های خویش جهت داد و با انگیزه‌ای درونی اقدام کرد (Zohar & Marshall, 2004, p.106).

نقش لالایی‌های در تقویت هوش معنوی _____ مریم جلالی و همکار

احساس رسالت در لالایی‌ها غالباً از آرزوهای ناکامی بزرگسالان نشئت می‌گیرد. به‌گونه‌ای که راوی در اکثر مواقع آرزوهای تحقق‌نیافته خویش را رسالت فرزندش معرفی می‌کند تا شاید اندکی خود را تسکین دهد. البته گاه نیز راوی که غالباً مادر است، پدر را الگویی برگزیده برای فرزند معرفی می‌کند و رسالت کودک را نزدیک شدن به خصایص پدرش تعیین می‌کند. هرچند اغلب آسیب‌هایی که از سوی لالایی به کودکان وارد می‌شود، دادن الگوهای ازپیش‌تعیین‌شده به کودک است که می‌تواند جبرگرایانه باشد و حتی با توانایی‌ها یا علایق وی متضاد باشد.

لالا لالای لالایی / گلم رفته به ملّایی / تو ملّایی کلانش کن / به مکتب‌ها روانش کن / کلام الله بغل گیره/سر راه پدر گیره (مهاجری، ۱۳۸۳، ص. ۵۶).

در این لالایی رسالت کودک، ادامه راه پدر، ملا شدن وی در آینده است.

گاه نیز از طریق لالایی، رسالت کودک مراقبت، حمایت و دستگیری کودک از والدین معرفی می‌شود که در این حالت نیز توجه به کودک به‌عنوان فردی مستقل نادیده گرفته می‌شود و کودک با نگاه خودخواهانه از سوی والدین، تنها وسیله‌ای برای رفع نیازها و حل مشکلات زمان پیری و ناتوانی والدین تلقی می‌شود که این مسئله نیز از دیگر انتقادات وارد بر محتوای لالایی‌هاست.

لالا لالا تمام آب و دونم / بخواب ای نازنین آروم جونم / یه روزی خستگی‌های تن من / می‌شینم روی دوش پهلونم (خاورسنگری، ۱۳۸۹، ص. ۱۳).

در این لالایی در عین تلاش راوی برای آرمیدن کودک، مسئولیت‌های بزرگسالی کودک را به وی یادآوری می‌کند و رسالت بزرگسالی فرزندش را حمایت از والدینش معرفی می‌کند.

لالا لایی گل چایی / عصای دست بابایی / که بابا پیر و غمگین است / تویی که مرد فردایی (سلیمی، ۱۳۸۸، ص. ۳۴).

از فحوای لالایی مذکور چنین برمی آید که گوینده لالایی پدر کودک است. پدر از کودکش به عنوان دستگیری برای روزهای پیری و ناتوانی خویش یاد می کند و این مسئله را رسالت کودک در بزرگسالی برمی شمرد.

لالا، لالا بکن که خوابت آید / علی شیر خدا فریادت آید/ لالا، لالا بکن تا سن پیری / اله پیر شوم، دستم بگیری (تذهیبی و شجاع دوست، ۱۳۹۱، ص. ۹).

در لالایی مذکور نیز گوینده لالایی، در عین لالایی سرایی برای کودکش در زمان حال، فرزندش را امیدی برای دستگیری از خود در روزهای پیری تلقی می کند.

لالا لالا گل عناب رنگم / بزرگت می کنم سی^{۲۸} روز تنگم (عمرانی، ۱۳۸۱، ص. ۹۱).

در لالایی مذکور نیز رسالت کودک حمایت و پرستاری از والدین در زمان پیری و ناتوانی آن ها معرفی شده است. در بررسی لالایی ها باید توجه داشت شاعران این نوع سروده با توجه به نقش های مادرانه عهده دار سرایش لالایی ها شده اند و در این میان از مسائل دنیای زنانه گریزی نداشته اند. بسیاری از لالایی ها حاوی دغدغه ها، احساسات سرکوب شده یا نگرش به مسائل گوناگون از زاویه دید مادر است و گویی او خودش را مخاطب خود می داند، از خودش سؤال می پرسد و گمان بر این می رود که از فرزندش می پرسد و برای آینده تلخ خود که پیش بینی می کند چه خواهد شد و نسبت به آن معترض است، گویی مویه می کند:

لالا لالا لالایی / لالا لالا لالایی / مگر من مادر بدبختی بودم / مگر من لایق عزت نبودم / سر شب تا سحر لالات گفتم / بزرگت کردم و خیری ندیدن (همان، ص. ۱۲۳).

گاه نگاه به کودک به عنوان فردی برای تأمین نیازها و حل مشکلات بزرگسالان در زمان کهولت است که چنین چیزی با دنیای کودکانه و هویت مستقل آن ها منافات دارد. به نمونه ای در این باره اشاره می کنیم:

نقش لالایی‌های در تقویت هوش معنوی _____ مریم جلالی و همکار

لالالالا، گل خشخاش/کاکا رفته خدا همراهش/ لالالالا، گل زیره/ بچم آروم
نمی‌گیره/ گل سرخ منی، شاله بمونی/ز عشقت می‌کنم من باغبونی/تو که تا غنچه‌ای
بویی نداری/همین که وا شدی با دیگرونی/ لالایت میگم و خوابت نمی‌آد/ بزرگت
می‌کنم یادت نمی‌آد (جاوید، ۱۳۷۰، ص. ۳۹).

بررسی مؤلفه‌های هوش معنوی در متن لالایی‌ها نشان می‌دهد همه مؤلفه‌ها در این
متون کارایی ندارد و مصادیق یافت‌شده محدود به خودآگاهی، خودانگیختگی،
دگرخواهی، سؤال، ارزش‌محوری، احساس رسالت، تمایل به تغییر چهارچوب ذهنی
می‌شود.

نتیجه

لالایی‌ها قبل از دیگر انواع ادبیات به دنیای کودکان پا گذاشته‌اند و در حوزه آشنایی
کودک با مفاهیم گوناگون، پیش‌تاز و قابل تأمل‌اند. لالایی‌ها مانند دیگر انواع ادبی در
ادبیات کودک، مؤلفه‌هایی دارند که سبب می‌شود کاربرد آن به لذت از آوای متن
محدود نشود و قابلیت‌های محتوایی و زیبایی‌شناسانه لالایی‌ها به دلیل قرار گرفتن در
مجموعه ادب عامه، جدی گرفته شود. یکی از این قابلیت‌ها وجود ظرفیت تقویت‌کننده
هوش معنوی کودکان است. بررسی مؤلفه‌های هوش معنوی در متن لالایی‌ها نشان
می‌دهد همه مؤلفه‌ها در این متون کارایی ندارد و مصادیق یافت‌شده به خودآگاهی،
خودانگیختگی، دگرخواهی، سؤال، ارزش‌محوری، احساس رسالت، تمایل به تغییر
چهارچوب ذهنی محدود می‌شود. به علاوه توجه به این مؤلفه‌ها یکسان نیست و در
کاربرد آن‌ها نوسان دیده می‌شود. انگیزه ایجاد حس رسالت و خودآگاهی پرکاربردترین
مؤلفه در میان مؤلفه‌های تقویت هوش معنوی کودکان است و به نظر می‌رسد چنین
کاربردی در درجه اول با هدف تأمین نیازهای بزرگسالان منطبق است. در این میان،

خودآگاهی و حس رسالت در لالایی‌ها بیش از دیگر مؤلفه‌ها کاربرد داشته و ارزش‌محوری نیز مصادیق کم‌تری داشته است. با این توجیه که خودآگاهی برخاسته از یک حس مادرانه لطیف است که به‌طور غیرارادی کودک را به سمت و سوی شناخت رهنمون می‌کند و حس رسالت به نوعی در جهت تأمین نیازهای بزرگسالان در محتوا قرار گرفته است. درنهایت یافته‌های تقویت هوش معنوی در لالایی‌ها اثبات می‌کند پژوهشگران می‌توانند به توانش ظرفیت‌های فولکلور بیشتر توجه کنند تا دریچه‌های تازه‌ای در خوانش متون مرتبط با کودکان گشوده شود.

پی‌نوشت‌ها

1. Coles Rabert Coles
2. Alfred Binet
3. Salovay
4. Bar- On
5. Sternberg
6. Howard Gardner
7. Halama
8. Strizenec
9. Emmons
10. Fridman H. & Mcdonald D.
11. noble
12. Vegan
13. Brouce Litchfield
14. Mc Mullen
15. Zohar
16. Marshall
17. self- awareness
18. spontaneity
19. sacrifices
20. Ability To Refram

نقش لالایی‌های در تقویت هوش معنوی _____ مریم جلالی و همکار

۲۲. ماما ماما: مامان مامان

۲۳. آمده: آمده

۲۴. جرو: جارو

۲۵. رود: فرزند

26. Tendency To Ask Fundamental Why- Questions

27. Sense Of Vocation

۲۸. سی: برای

منابع

تذهیبی، س.، و شجاع‌دوست، ش. (۱۳۹۱). *لالا لالا گل لاله*. تهران: کانون پرورش فکری

کودک و نوجوان

تریاندیس، ه.چ. (۱۹۸۹). *فرهنگ و رفتار اجتماعی*. ترجمه ن. فتی (۱۳۸۳). تهران: رسانش.

جاوید، ه. (۱۳۷۰). *آواهای روح‌انگیز «مجموعه لالایی‌های ایرانی»*. تهران: انتشارات حوزه

هنری سازمان تبلیغات اسلامی.

جلالی، م. (۱۳۹۲). *شاخص‌های اقتباس در ادبیات کودک و نوجوان: (نگاه نو به بازنویسی و*

بازآفرینی) به انضمام فهرست صد سאלه اقتباس از شاهنامه در ادبیات کودک و نوجوان.

تهران: طراوت

حکیمی، م.، و کاموس، م. (۱۳۸۳). *مبانی ادبیات کودک و نوجوان ویژه ادبیات دینی*. تهران:

آرون

خاور سنگری، ر. (۱۳۸۹). *لالایی‌های پدرانه عاشقانه‌های مادرانه*. تهران: یزدا.

خزاعی، ح.ر. (۱۳۸۴). *لالایی‌ها*. تهران: ماه جان.

درسler، د.، و ام. ویلیس، و. (۲۰۰۷). *جامعه‌شناسی «بررسی تعامل انسان‌ها»*. ترجمه م. هوشمند

(۱۳۸۸). تهران: اطلاعات.

رجایی، ع.ر. (۱۳۸۹). *هوش معنوی: دیدگاه‌ها و چالش‌ها*. پژوهش‌نامه تربیتی دانشگاه آزاد

اسلامی واحد بجنورد، ۲۲، ۲۱-۴۸.

روستایی، ع. (۱۳۹۱). *لالایی‌ها (۴)*. تهران: فرهنگ و هنر.

- سفیدگر شهنقی، ح. (۱۳۹۳). *لالایی‌های کودکان ایران*. تهران: سوره مهر.
- سلیمی، ع. (۱۳۸۸). *شب‌های مادران*. تهران: اوحدی.
- سهرابی، ف. (۱۳۸۷). *مبانی هوش معنوی*. سلامت روان، ۱، ۱۴-۱۸.
- طاهری، ح.، و زمانی، ف. (۱۳۹۵). *لالایی کودکان*. تهران: داریوش.
- عمرانی، س.ا. (۱۳۸۱). *برداشتی از لالایی‌های ایران به همراه مجموعه‌ای از لالایی‌های کرمان، خراسان، فارس، مازندران و آذربایجان*. تهران: پیوند نو.
- فقیری، ا. (۱۳۴۲). *ترانه‌های محلی به انضمام: بازی‌های محلی، واسونک‌ها، دوبیتی‌های محلی، لالایی‌ها، داستان‌های عامیانه، خرافات و واژه‌های مصطلح شیراز*. شیراز: کتابفروشی محمدی.
- محمدپور، م. (۱۳۸۸). *با لالایی یاد می‌گیرم (۲) درختان*. تهران: دنیای تاتی.
- مهاجری، ز. (۱۳۸۳). *لالا لالا گل پسته*. مشهد: آستان قدس رضوی.
- نجف زاده بارفروش، م.ب. (۱۳۷۵). *لالایی‌های ایرانی*. تهران: روجا.
- نیک‌فرجام، م. (۱۳۸۶). *ادبیات شفاهی کودکان (قصه‌ها، مثل‌ها، چیستان‌ها، لالایی‌ها)*. مشهد: تمرین.
- هدایتی، م.، و زری‌باف، م. (۱۳۹۱). *پرورش هوش معنوی از طریق برنامه «فلسفه برای کودکان»*. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱، ۱۳۵-۱۶۶.
- همایونی، ص. (۱۳۸۸). *زنان و سروده‌هایشان در گستره فرهنگ مردم ایران زمین*. تهران: گل آذین.

References

- Amram, J. (2005). *Intelligence beyond IQ: The contribution of emotional and spiritual intelligences to effective business leadership*. Institute of Transpersonal Psychology
- Coles, R. (1990). *The spiritual life of children*. Harper Collins.
- Dessler, D., & William M. W. (2009). *Sociology: study of human interaction* (translated into Farsi by Mehrdad Hooshmand. Information.
- Faqiri, A. (1946). *Local songs including: local games, vassals, local couplets, lullabies, folk tales, superstitions and idioms of Shiraz*. Mohammadi Bookstore.

- Hakimi, M., & Mehdi, K. (2005). *Fundamentals of children and adolescent literature for religious literature*. Arvan
- Hedayati, M., & Mojgan, Z. (2013). Cultivation of spiritual intelligence through the program "Philosophy for Children". *Institute of Humanities and Cultural Studies*, 3(1), 135-166.
- Homayouni, S. (2009). *Women and their poems in the culture of the people of Iranian*. Gol Azin
- Hosseini M., Elias, H., Eric Krauss, S., & Aishah, S. (2010). A review study on spiritual intelligence adolescence and spiritual intelligence factors that may contribute to individual differences in spiritual intelligence and the related theories social sciences. *International Journal of Psychological Studies*, 2(2), 179-188.
- Jalali, M. (2014). *Characteristics of adaptation in children and adolescent literature: A new look at rewriting and recreating including a hundred years list of adaptations from Shahnameh in children and adolescent literature*. Taravat
- Javid, H. (1992). *Spiritual sounds of "Iranian lullabies collection"*. Islamic Propaganda Organization Arts Center Publications
- Khazaei, H. R. (2006) *Lullabies*. Moon John
- Mellon, N., & Perrow, S. (2019). *Healing storytelling: the art of imagination and story making for personal growth*. Hawthorn Press.
- Mohajeri, Z. (2005). *Lala Lala Pistachio flower*. Astan Quds Razavi.
- Mohammadpour, M. (2010). *I learn with lullabies (2) trees*. Datya Tati.
- Morton, D., & Duriyanga, C. (1976). *The traditional music of Thailand* (vol. 8). University of California Press.
- Najafzadeh Barforosh, M. B. (1997). *Iranian lullabies*. Roja.
- Nik Farjam, M. (2007). *Children's oral literature (stories, proverbs, riddles, lullabies)*. Exercise.
- Omrani, S. E. (2003). *An impression of Iranian lullabies with a collection of lullabies from Kerman, Khorasan, Fars, Mazandaran and Azerbaijan*. New Link
- Rajaei, A (2011). Spiritual intelligence: perspectives and challenges. *Educational Research Journal of Islamic Azad University, Bojnourd Branch*, 22, 21-48.
- Rustai, A. (2012). *Lullabies (4)*. Culture and Art
- Salimi, A (2010). *Mothers' nights*. Ouhadi
- Sangari, R. (2011). *Fatherly lullabies motherly romances*. Yazda Khavar

- Sefidgar Shahanaghi, H. (2015). *Lullabies of Iranian children*. Surah Mehr
- Sohrabi, F. (2009). Fundamentals of spiritual intelligence. *Mental Health Quarterly*, 1(1), 14-18.
- Taheri, H., & Fariba, Z. (2017). *Children's lullaby*. Dariush
- Tazhibi, S. & Shoja Doost, S. H. (2013). *Lala lala pooneh flower*. Center for the Intellectual Development of Children and Adolescents
- Triandis, H. (2005). *Culture and social behavior* (translated into Farsi by Nusrat Fati). Rasanesh
- Vialle, W., Lysaght, P., & Irina, Z. (2005). *Psychology for educators*. Cengage Learning Australia.
- Zohar, D., & Ian, M. (2004). *Spiritual capital: wealth we can live by* San Francisco. Berrett- Koehler.